

Den ömsesidiga relationen mellan städer och krig, krig och städer

Kristin Ljungkvist¹ & Anna Danielsson²

Under de senaste åren har eskalerande urbanisering och väpnade konflikter i städer kommit att uppfattas som en allt viktigare global säkerhetsfråga, både bland forskare och praktiker. Samtidigt är det empiriskt välbelagt att städer alltid har formats av krig och krigföring, och krig och krigföring alltid har formats av städer. Trots detta är samtida krigsvetenskapliga och västerländska militärstrategiska diskussioner om krig, fred och säkerhet i relation till städer och det urbana ofta onyanserade och baserade på ett binärt tänkande. Syftet med den här artikeln är att genom en bred forskningsöversikt belysa och exemplifiera den ömsesidiga relationen mellan krig och städer, och därmed bidra till en fördjupad och mer nyanserad samtida diskussion om krig i och mot städer, samt till en fördjupad förståelse för stadens dubbla konstruktion och funktion som en miljö som både är konstituerad av och konstituerande för militärt våld. Dylig fördjupad förståelse är angelägen även i relation till samtida fredsforskning rörande post-konfliktstäder och urbant fredsbyggande.

Nyckelord: krig, urbana krig, urban krigföring, urban säkerhet, städer

Introduktion

Under de senaste två decennierna har vi sett ett massivt ökande intresse för urbanisering, städer och den ”urbana frågan” från västerländska militära organisationer och säkerhets- och försvarsetablissemang. Västerländska militärstrateger hävdar allt oftare att strid och militära operationer i urban miljö har kommit att bli *oundvikligt* (Office of the Chief of Staff of the Army 2014; US Army and US Marine Corps 2022). Den brittiska armén menar exempelvis att urban krigföring representerar ”det nya normala” (British Army 2021). På liknande sätt antar försvarsalliansen Nato att frågan inte är om, utan *när* Nato kommer att tvingas in i kostsamma och komplicerade urbana operationer (Bodnar & Collins 2019, 94). Ett ofta upprepat mantra är att militära operationer i städer kan komma att bli en av de viktigaste strategiska säkerhetsfrågorna under det tjugoförsta århundradet – en idé som ofta även figurerar i krigsvetenskaplig forskning (Hills 2004; Kilcullen 2013; King 2021). De senaste årens medierapportering från krigsdrabbade städer som Aleppo, Mosul och Sanaa verkar bekräfta bilden av att städer har kommit att utgöra epicentret för samtida väpnade konflikter. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022, likaså, belyser betydelsen av städer i krig och för militär maktutövning, och inte minst de brutala konsekvenser som krig har på en urban befolkning och det urbana livet i stort. Med andra ord, att eskalerande urbanisering och väpnade konflikter i städer utgör en av 2000-talets främsta säkerhetsutmaningar har kommit att bli något av en truism i dagens västerländska säkerhetsdiskurs.³

1 PhD, docent, universitetslektor, Försvarshögskolan, <Kristin.Ljungkvist@fhs.se>

2 PhD, docent, universitetslektor, Försvarshögskolan, <Anna.Danielsson@fhs.se>

3 Detta innebär inte med nödvändighet att tesen om krig i och mot städer som det nya normala står oemotsagd (se t.ex. Nedal 2020; Elfversson & Höglund 2021).

Vare sig entydigt belagd eller ej så ger idén om krig i och mot städer som det nya normala sken av att detta fenomen är en historisk och patologisk anomali i förhållande till det urbana sedvanliga existens och utveckling. Emellertid är det i tidigare forskning inom ramen exempelvis för urbansociologi, historia och kulturgeografi välbelagt att krig och städer som samhällsfenomen har stått i en ömsesidigt påverkande relation till varandra – där den ena tar form genom den andra och vice-versa – genom hela mänsklighetens urbana historia. Risken för krigsutbrott och väpnade konflikter liksom faktisk krigföring har alltid varit en djupt integrerad del av stadslivet. Få andra faktorer har historiskt haft större inverkan på stadens konstitution än krig och föreställningar om framtida krig. Forntida och till och med förhistoriska folk insåg att en tät bebyggelse är enklare att försvara än en lantligt utspridd sådan, och de allra första mänskliga bosättningarna från cirka 10 000 år tillbaka i tiden, var typiskt omgärdade av skyddande murar (Frye 2018). Likaså är det många som menar att fästningar och liknande konstruktioner bidrog till städernas tillkomst, vilket därmed visar på krigets konstituerande roll för det rumsliga och det spatiala (Virilio & Lotringer 2008). Lewis Mumford är inne på samma spår. I sina omfattande historiska verk (t.ex. Mumford 1961; 1970) har han ingående visat hur ett säkerhetsimperativ fungerat som en av de primära drivkrafterna för stadsutveckling. Mumford påminner oss om att samtidigt som staden har främjat mänskligheten på otaliga sätt, har den också alltid varit ”en grogrund för organiserat våld och en spridare av krig” (Mumford 1961, 58, vår översättning). Den ömsesidiga relationen mellan krig och militärt våld å ena sidan och urbana miljöer å den andra fångas särskilt väl av Paul Virilio när han uttrycker att ”staden, polis, är konstituerande för det uttryck för konflikt som kallas KRIG, precis som krig är konstituerande för den politiska form som kallas STADEN” (Virilio 2005, 4, betoning i original, vår översättning).

Utifrån detta resonemang har städer med andra ord alltså formats av krig och krigföring, och krig och krigföring har alltså formats av städer. Men, trots att denna insikt är långt ifrån ny, och dessutom välbelagd empiriskt, så är samtida krigsvetenskapliga och västerländska militärstrategiska diskussioner om krig, fred och säkerhet i relation till städer och det urbana ofta tämligen onyanserade. Till exempel framställs urbana miljöer i dessa sammanhang ofta i binära termer. Staden är *antingen* en förvildad, moraliskt förfallen, överbefolkad och ekologiskt mardrömslik plats som föder social oro, våld, konflikter och krig (Norton 2003; DiMarco 2012; Muggah 2013) *eller* en symbol för civilisation och mänsklig pluralism, samexistens, innovation och utveckling (Brugmann 2009; Glaeser 2012; Barber 2013) – det sistnämnda inte minst genom begrepp som ”smarta städer” (Zhao m.fl. 2021). Detta binära tänkande – som dessutom bär tydliga spår av både kolonialism och orientalism då det ofta är städer i det globala syd som anses problematiska medan städer i det globala norr ses som bärare av pluralism och samexistens (Said 1978) – illustreras särskilt tydligt i det samtida västerländska militärstrategiska antagandet om att det framtida, och då till synes oundvikliga urbana kriget i princip uteslutande förväntas ske i dysfunktionella städer långt utanför västvärlden. Det handlar främst om städer i den globala södern som antas präglas av våld, kriminalitet, korruption, inbördes konflikter, uppror, terrorism och allmän anarki, och en oro är till exempel att snabbt växande och instabila megastäder med bristande

styrning ska utvecklas till en global säkerhetsrisk som kommer kräva västerländska och, är det underliggande antagandet, ”civiliserande” militära insatser (Kilcullen 2019, xxxiii; Bodnar & Collins 2019, 94).

Med andra ord präglas det västerländska militärstrategiska tänkandet av en binär syn på staden. Samtidigt saknas det också en djupare förståelse för den ömsesidiga relationen mellan städer och krig, en ömsesidighet som präglar städer *både* i det globala syd och det globala norr. Det vill säga, det saknas en djupare förståelse för stadens dubbla konstruktion och funktion som en miljö som både är konstituerad *av* och konstituerande *för* militärt våld. Detta synsätt inom dagens västerländska militärstrategiska tänkande är inte enbart förvånande givet den långa historia som finns av krig i och mot städer, men även bristfälligt i det att krigets konstituerande kraft på det urbana som fenomen förbises (se även Barkawi & Brighton 2011).

Detta är problematiskt, ur många aspekter. Dels är det problematiskt i relation till postkonfliktstäder och fredsbyggande i urbana miljöer. Fredsforskningen har under de senare decennierna kommit att fokusera alltmer på urbana miljöer (se t.ex. Cunningham & Byrne 2006; Bollens 2011; 2013; Björkdahl 2013; Danielsson 2020; 2023; Ljungkvist & Jarstad 2021). Denna litteratur är dock till viss del kronologiskt driven, i meningen att fokus ofta ligger på postkonfliktstaden som tydligt ”efter” snarare än som ”kontinuerligt formad av och formerande för” kriget. Att då koppla samman denna litteratur med insikter om västerländskt militärstrategiskt tänkande – det vill säga, få en förståelse för relationen mellan militära interventioner och krigföring i och mot städer samt hur dessa interventioner både formas av och formar det urbana – framstår som centralt för att greppa de förhållanden under vilka postkonflikt urbant fredsbyggande utspelar sig, och inte minst vilka långtidsverkande effekter som ett krig har på stadens invånare (om det senare temat, se dock t.ex. Björkdahl & Mannergren Selimovic 2016; Erfan 2017; Danielak 2023).

Vidare är den binära synen och bristfälliga insikten om det urbana krigets konstituerande roll problematiskt i relation till hur västerländska militära praktiker uttrycker behovet av en särskild kunskap om staden och dess roll i krig. Att förstå, tolka och ha kunskap om staden som operationsmiljö är en fundamental men också utmanande uppgift för en militär organisation (Evans 2009; 2016; Kilcullen 2013; Alon 2018; Spencer 2020; King 2021; Danielsson 2022b). En kunskap som (mer eller mindre explicit) bygger på de ovannämnda binära representationerna av staden och den bristande insikten i hur krig både formas av och formar det urbana leder till en för militären djupt icke-reflexiv position (se även Danielsson 2022a). Detta medför i sin tur en risk att planeringen och genomförandet av västerländska urbana operationer kännetecknas av liknande brister som noterades i relation till interventionerna i Irak och Afghanistan, det vill säga av ett reducerande och linjärt tankesätt där militären förbiser att både grunderna för och effekterna av dess handlande är formade av och formerande för staden, och att detta är en komplexitet som spelar in oavsett om kontexten är krig och våldsamheter eller fred och pluralism (för en liknande kritik i relation till den amerikanska militärens erfarenheter i Irak och Afghanistan, se t.ex. Zweibelson 2012; 2015; Beaulieu-B & Dufort 2017). Detta får i sin tur omfattande effekter inte enbart på en urban civilbefolkning

som genomlever en militär intervention, utan även på ett fredsbyggande arbete som tar vid efter det att en västerländsk militär intervention har avslutats.

Utifrån den nära relationen mellan krig och fred i städer så tar denna artikel sitt avstamp i samtida västerländska militära organisationers växande intresse av och fokusering på staden och på urban krigsföring.⁴ Artikelns syfte är att genom en bred forskningsöversikt belysa och exemplifiera den ömsesidiga relationen mellan krig och städer, städer och krig. Detta bidrar främst till att skapa en fördjupad och mer nyanserad krigsvetenskaplig diskussion om krig i och mot städer. Indirekt menar vi dock att detta också bidrar till aktuell freds forskning rörande urbant fredsbyggande, inte minst genom att skapa en förståelse som placerar ett fredsbyggande projekt i en kontext av det tidigare krigets konstitution genom och konstituerande av staden. Även om vi i denna artikel inte fokuserar på de omfattande etiska problem som urban krigsföring ofta medför, så menar vi att en dylik förståelse är angelägen mot bakgrund av de ofta brutala och djupt problematiska effekter som de senaste decenniernas västerländska urbana militära interventioner har genererat – angelägen både för att förstå effekterna i sig och hur de var möjliga. Avslutningsvis bidrar artikeln förhoppningsvis till en större reflexivitet hos militära praktiker i termer både av att ifrågasätta binära och ensidiga representationer av vad en stad är (se även Evans 2016) och medge en breddad epistemisk ”verktygslåda” när det gäller faktiska urbana operationer – inte minst för att i framtiden undvika eller i vilket fall minimera de problem som bristande insikter om det urbanas komplexitet medförde under interventionerna i Irak och Afghanistan.

Artikeln är indelad i fyra delar. Efter denna inledning återuppväcker vi befintlig kunskap om den ömsesidiga relationen mellan städer och krig. Inledningsvis fokuseras och exemplifieras den (historiska) konstitueringen och formeringen av städer och urbana miljöer i relation till (framtida, föreställda) krig och säkerhetsutmaningar. Därefter adresseras på liknande sätt städernas konstituerande funktion på krig och krigsföring. Sammanfattningsvis, med hjälp av insikter och exempel från bland annat urbansociologi, kulturgeografi, historia och litteraturen om stadsplanering studerar och exemplifierar vi i dessa två delar den ömsesidigt konstituerande relationen mellan krig och städer, samt hur denna kan ta sig uttryck både historiskt och i samtiden. I den avslutande delen reflekterar vi över sagda exempel i relation till en reflexiv militär kunskap om staden.

Konstituering och utformning av staden i relation till det framtida kriget

På vilket sätt har då föreställningar om det framtida kriget påverkat städernas konstitution? Faktum är att inte bara utformningen av, utan även livet i städer historiskt haft ett mycket intimt förhållande till krig och säkerhet. Säkerheten bakom antikens muromgärdade städer var enligt David Frye (2018) en förutsättning för civilisationens framväxt, eftersom den möjliggjorde för män att ägna sig åt annat än krigsföring – istället för att bli soldater kunde de bli hantverkare, köpmän och arkitekter eller ägna sig åt konst och kultur. Det ömsesidiga

---

4 Det är emellertid värt att poängtera att mycket tyder på att både Ryssland och Kina under det senaste decenniet också har intensifierat sina studier, sin träning och sina förberedelser för urban krigsföring (se t.ex. Clark 2021; Kania & McCaslin 2022).

förhållandet mellan städer och krig går dock långt bortom stadens erbjudande om beskydd från potentiella externa fiender. Den interna formeringen av staden har också konstituerats i relation till krig och idéer om säkerhet. Ordning, övervakning och kontroll av befolkningen inom staden, för att till exempel hindra interna uppror, har varit historiskt viktiga principer för organiseringen av staden, och arkeologiska fynd tyder på att den Foucauldianska typen av panoptisk övervakning var en viktig del av den byggda miljön redan under antiken (Yekutieli 2006). Likaså har närvaron av militära organisationer påtagligt präglat både formeringen av städer, liksom det urbana vardagslivet. Alexandra Busch (2007) har till exempel ingående visat hur det kejsarliga gardet i antikens Rom präglade både den byggda miljön, liksom vardagslivet i och kontrollen av staden. Utvecklingen av stående professionella arméer under 1600- och 1700-talen blev en än mer påtagligt konstituerande faktor för många europeiska städer. Stående arméer krävde inte bara speciella boenden, arméns övningar, vaktavlösningar och paraderande blev också en integrerad del av det urbana vardagslivet. Armékasernen hade enligt Lewis Mumford (1970, 88) en status under denna tid som var jämförbar med klostrens status under medeltiden, och han menar därför att vi inte bör underskatta garnisonen betydelse för stadens byggnation och utveckling. Enligt Mumford utgjorde till exempel militären nästan en fjärdedel av Berlins totala population år 1740, och han argumenterar vidare att: "Närvaron av denna massa av mekaniserade och lydadsbetingade människor berörde med nödvändighet alla andra aspekter av livet" (a.a., 89, vår översättning).

Mycket av forskningen på området fokuserar dock på mer sentida och framför allt moderna städer. Städer har som nämndes ovan utformats och organiserats av att potentiella fiender har ansetts kunna komma inifrån staden självt. Den kanske mest berömda exemplifieringen av detta fenomen representeras av rekonstruktionen av Paris under 1850-talet då stadsplaneraren Baron Georges-Eugène Haussmann fick i uppdrag av Napoleon Bonaparte att modernisera Paris medeltida stadskärna (Chapman 1953). Efter franska revolutionen hade Paris, liksom många andra städer runtom i Europa, genomlevt en mängd uppror och revolter, som närdes av pågående klasskamper. De urbana upproren tog sig ofta liknande uttryck, där demonstranter med hjälp av möbler, gatstenar och annan bräte barrikaderade gatorna. De smala vindlande gränderna i centrala Paris gjorde det lätt att bygga barrikader och upprorsmakarna kunde i princip helt stänga av delar av staden från franska myndigheter och militär. Haussmanns nya och moderniserade Paris utformades därför specifikt för att förhindra den typen av urbana uppror (a.a., 182–183), och Haussmanns plan byggde bland annat på Marshall Bugeauds militära doktrin om civilkrigföring, som utvecklats under Frankrikes kolonialisering av Algeriet (Kipfer 2016, 606).

Under rekonstruktionen av Paris rev Haussmann cirka 12 000 byggnader, och breda raka boulevarder anlades, precis lagom breda för en kavalleriskvadron (Kilcullen 2013, 20–21). Stora öppna torg tillsammans med en tillbakadragning av byggnader från alla gathörn skulle likaledes göra det svårt att sätta upp barrikader. Ett av huvudsyften var helt enkelt att göra det lättare för den franska militären och polismyndigheten att navigera och passera genom staden, och desto svårare för potentiella upprorsmakare att ta kontroll över den. Med andra ord, centrala Paris designades och formades uttryckligen av ett militärt tänkande för att

hantera en potentiell intern fiende. Haussmanns militariserade stadsplanerings-ideal kom även att exporteras vida omkring, inte minst till många koloniala städer (Kipfer 2016, 606). Efter andra världskriget implementeras likartade planer även av Sovjetunionen i östeuropeiska städer. I Östberlin byggdes till exempel Karl-Marx-Allee, en massiv boulevard utformad specifikt för att underlätta för sovjetiska stridsvagnar att ta sig direkt in till centrum (Gray 2018). På liknande sätt var även byggandet av USA:s Interstate Highway System – ett av de mest omfattande vägprojekten i mänsklighetens historia – ett viktigt militärt projekt för det nationella försvaret, liksom för att säkerställa intern ordning. De nya federala motorvägarna skulle möjliggöra transport av stridsvagnar och militär utrustning direkt in till USA:s stads-kärnor (a.a.).

Luftmaktens inträde och den strategiska bombningen av städer under första världskriget innebar att stadsplanerare och arkitekter även började tänka kring principer för flygförsvaret, och hotet om flygbombning angavs ibland som ett skäl för att radikalt omstrukturera städer. Efter 1945, och med insikten om det existentiella hot som kärnvapen innebar, kom kopplingen mellan stadens utformning och planering å ena sidan, och militär sårbarhet å den andra att bli ett än hetare ämne för både stadsplanerare, arkitekter och nationella säkerhetsexperten (Lamb & Vale 2019, 466). Föreställningar om det totala nukleära kriget kom att prägla både vardagen och den byggda miljön i städer på båda sidor om Atlanten under kalla kriget, genom till exempel utformningen av olika typer av civilförsvarstrukturer, infrastruktur och inte minst genom hur skyddsrum integrerades i stadsbilden (Farbøl 2021). Många planerare hävdade att kärnvapenhotet i grunden hade förändrat förutsättningarna för stadsplanering. Att minska den urbana densiteten, och glesa ut tätorter genom att bygga förstäder blev ett ledande planeringsideal, framför allt i USA, eftersom spridning av både industrier och populationen ansågs minska nationens sårbarhet för kärnvapenattacker (Dudley 2001). Kärnvapenprovsprängningar liksom kärnfysikers beräkningar av atomvapnets verkans effekter, från dess träffpunkt och utåt i koncentriska cirklar i termer av både förstörelse och strålning, fick förutom en viktig roll i beredskapsplanering i stort, en mycket central roll i amerikansk stadsplanering och efterkrigstidens omfattande ”suburbanisation” (Collier & Lakoff 2021, 184–185). Den massiva och genomgripande inverkan som militär expertis hade på urban politik och planering under Kalla Kriget genererade därmed en helt ny typ militarisering av civilsamhället, där beredskap inför det totala kriget och en kärnvapenattack blev en integrerad och normaliserad del i vardagslivet (Brook m.fl. 2021; Light 2003).

Under efterkrigstiden kom dessutom militära experter tillsammans med vapenindustrin i USA att utveckla en alltmer intim relation med lokala stadsförvaltningar och stadsplanerare även bortom frågor som rörde kärnvapenhotet. I USA hade försvars- och rymdforskning gett upphov till en mängd innovationer för övervakning av komplexa storskaliga system, och försvarsindustrin sökte efter nya civila marknader. Tekniker som ursprungligen utvecklades för militära tillämpningar, såsom cybernetik, datorsimuleringar och satellitövervakning, blev således även viktiga verktyg för att planera och förvalta amerikanska städer (Light 2003, 3–4). Rasmötsättningar under 1950- och 60-talen, liksom protesterna mot Vietnamkriget hade dessutom gett upphov till civil oordning som vid flera tillfällen ledde till dödsfall och förstö-

relse i städer, vilket ytterligare förstärkte relation mellan militära experter och lokala planerare och stadsförvaltningar. I flera fall sattes även militär trupp in för att hantera urbana upplopp (a.a., 4). Även i Storbritannien ledde de omfattande protesterna mot Vietnamkriget i slutet av 1960-talet till nya innovationer för urbana säkerhetsåtgärder, bland annat genom utveckling av de första formerna av kameraövervakning av offentliga miljöer, med det explicita målet att avvärja det interna "hotet" mot statliga institutioner i London (Coaffee & Murakami Wood 2006, 505). I Storbritannien var det dock främst kontraterrorism och relationen med Nordirland som blev den centrala säkerhetsfrågan. På 1970-talet utgjorde centrala Belfast ett laboratorium för radikala planeringsexperiment där olika typer av befästningar upprättades för att få stopp på till exempel bilbombningar. Taggtrådsstängsel, stålgrindar och andra typer av försvarsarrangemang upprättades i staden och kontrollerades av den brittiska armén. Konstruktioner av vad som kom att benämnas som en "ring av stål" upprättades även i London på 1990-talet, med avspärningar runt finansdistrikten. Med hjälp av militär teknologi som utvecklats under det första Gulfkriget kompletterades detta även med en så kallad "ring av plast" – ett avancerat CCTV-system, där omfattande trafikbegränsningar infördes och all trafik slussades genom checkpoints där fordonsdetaljer och registreringsskyltar registrerades och kontrollerades mot polisens databaser (a.a., 506).

Attackerna den 11 september och det efterföljande amerikanskledda "globala kriget mot terrorismen" kom ytterligare att förstärka säkerhetsimperativet i stadsplanering i europeiska och nordamerikanska städer. Stadsförvaltningar, planerare och arkitekter förstärkte nu ytterligare sina samarbeten med säkerhetsexperter och vapenindustri för att "designa ut terrorism", "designa in terrorismbekämpning" och för att bygga "defensiva stadslandskap" (Coaffee m.fl. 2009). I kölvattnet av 9/11 kom dessutom klassiska lokal- och urbanpolitiska frågor som byggstandarder, trafikledning, den fysiska planeringen av städer, och till och med lokal socialpolitik att föras allt närmare och integreras alltmer med nationell säkerhetspolitik. Idén om, och geostrategiska överväganden i relation till, ett pågående globalt krig mot terrorism innebar därmed att gränserna mellan lokala, nationella och globala frågor alltmer kom att suddas ut, liksom gränserna mellan polisiär, militär och underrättelseverksamhet (Graham 2004; 2010). Städer kom att utgöra den främsta krigsskådeplatsen för kriget mot terrorismen, och polisstyrkor i västerländska städer började till exempel alltmer använda militära typer av strategier och taktik, och ibland även vapen utvecklade för militärt bruk (Warren 2002; Graham 2010, XVIII).

Ett återkommande samtida fenomen är att militära tekniker testas av västerländska militära organisationer under interventioner utomlands, för att sedan föras tillbaka och appliceras i kontrollen av städer på hemmaplan, i vad som ibland beskrivs som "Foucauldian bumerangs" (Graham 2013). Exempel på detta är till exempel helikoptern och dess användning i Vietnam som sedermera blev centralt för polisstyrkor i väst, liksom obemannade flygfarkoster och dess användning i krigsområden i Afghanistan och Irak som numer används för övervakning i västerländska städer (Jensen 2016). Idag har den pågående kapprustningen kring algoritmisk krigföring, artificiell intelligens och maskininlärning kommit att ge liknande bumerangeffekter i relation till konceptet "smarta städer" som ses som en av de viktigaste strategierna

för stadsförvaltningar för att ta itu med utmaningar som snabb urbanisering, klimat- och miljöförändringar, och inte minst den interna säkerheten i och kontrollen av staden. Idén och organiseringen av den smarta staden bygger på insamling och bearbetning av så stora mängder data som möjligt, och är därför också i grunden en form av övervaknings- och kontrollsystem, där tekniken utvecklas i nära samarbete med vapen- och säkerhetsindustrin (Falco m.fl. 2018; Barcik m.fl. 2023).

Den byggda miljön, arkitektur och infrastruktur har också genom historien även används i än mer explicita militära syften, och har till exempel utgjort ett centralt maktmedel i Israels ockupation av Västbanken och Gaza (Weizman 2017). Stadsplanering och arkitektur – till synes vardagligt och harmlöst – har i Israels ockupationsregim utgjort militärt viktiga strategiska och taktiska redskap i kampen om och kontrollen av territorium, liksom i kontrollen av det palestinska folket. Eyal Weizman (2017) har ingående visat hur den israeliska militären konstant och på oberäkneliga sätt har omformat infrastruktur såsom vägnät, samt den byggda miljön runt och inom ockuperade områden, genom till exempel olika former av blockader, checkpoints, avspärningar, murar, militära zoner och mobila militära baser, och på så sätt splittrat upp och avskurit Palestinska områden och byar från varandra. På så sätt har Israel skapat sig militärstrategiska fördelar genom att uppnå en hög grad av rörlighet för de egna trupperna, samtidigt som Palestiniernas möjlighet till rörelse kraftigt har kringskurits.

Städers konstituerande funktion(er) på krig och krigföring

Vad innebär det att städer och stadsmiljöer har en konstituerande funktion på krig och krigföring? Hur kan detta ta sig uttryck? För att utforska denna aspekt av det ömsesidigt konstituerande förhållandet mellan städer och krig, låt oss börja i senmedeltidens Europa. Paul Virilio är en av många forskare som menar att medeltida befästningar och andra försvarsstrukturer bidrog till att europeiska städer om inte formerades så konsoliderades, växte och blev tydligare och mer permanenta i sitt uttryck. För Virilio är detta ett tecken på krigets konstituerande makt och dess påverkan på och organisering av rummet och territoriet. I ett samtal med Sylvere Lotringer argumenterar Virilio för att ”det var fästningen som en permanent fortifikation som cementerade stadens beständighet” (Virilio & Lotringer 2008, 20, vår översättning). Samtidigt, fortsätter Virilio, formade även fästningen som sådan samt andra befästningar hur krigföringen i sin tur utvecklades (a.a., 20). Genom att framhäva stadens och krigets historiskt intrikata och ömsesidiga relation tecknar Virilio därmed en bild av hur krigets former och uttryck har förändrats i takt med utvecklingen och transformationen av städer och dess dynamik – från de tidiga bosättningarnas begränsade urbana territorium som möjliggjorde belägringskrig till dagens post-industriella ”megastad” som kräver en annan form av krigföring (Virilio 2005, 8; se även King 2021).

I de mer historiskt fokuserade debatterna om relationen mellan städer och krig ses urbana försvarsstrukturer och fortifikationer som helt avgörande, både för stadens och krigets fortskridande och utveckling. Samtidigt ses dessa urbana strukturer ofta som statiska och inaktiva, till syvende och sist kapabla enbart att differentiera stadens insida från dess utsida (se t.ex. Ashworth 1991). I en nyligen publicerad artikel utmanar Derek Denman (2020)

denna förhärskande syn. Denman betonar i stället den aktiva och konstituerande roll som urbana befästningar har i relation till krigföring. För Denman blev denna roll allt tydligare från mitten och slutet av 1400-talet och framåt. Vid denna tidpunkt började urbana fortifikationer att anta nya former; delvis som en effekt av en specifik expertis på området som kom att utvecklas av militära arkitekter och militära ingenjörer, delvis som en effekt av nya typer av vapen, inte minst kraftfullare artilleri (a.a., 235; De Landa 1991, 12). En av de nya fortifikationsformer som nu uppkom var bastionsfortet, också känt som *Trace Italienne*. Detta var en typ av polygonstruktur kantad av bastioner. Befästningens materiella struktur och utformning medgav – till skillnad från tidigare – en krigföring som kunde fokusera på ett försvar på djupet, det vill säga ett försvar som snarare än att förhindra kan fördröja, absorbera och slutligen neutralisera den attackerande sidans handlingar (Denman 2020, 238).

Under de följande århundradena fortsatte fortifikationsexpertisen att utvecklas, vilket även har omdanat urbana fortifikationskonstituerande funktion på krig och krigföring. Mot slutet av 1600-talet hade expertisen skiftat mer och mer mot det geometriska och det matematiska som källor till kunskap som kunde ligga till grund för den exakta och perfekt kalkylerade försvarsstrukturen. Det underliggande antagandet var att om rummet kunde beräknas och kartläggas så kunde det också kontrolleras, och detta oavsett om målsättningen var kontroll av stadens utsida eller dess insida. Med andra ord, vid denna tid började urbana fortifikationer mer och mer även forma stadens *inre* liv, exempelvis genom murar och andra materiella element som kanaliserade och styrde rörelsen av människor och varor vilket i sin tur hade en inverkan på militär logistik och militära strategiska praktiker (Denman 2020). Idag, noterar Denman, involverar urbana fortifikationer både fysiska, materiella hinder inom och utom stadsmiljön, och andra, mindre direkt synliga former såsom olika typer av socio-teknologiska övervakningssystem som enkelt uttryckt ska övervaka och eventuellt motverka viss rörelse in och ut ur staden. Då liksom nu formar dessa urbana fortifikationer olika försvarspraktiker, och detta oavsett om det är i förebyggande eller skarpt läge – en distinktion som är allt svårare att göra idag när det gäller urban säkerhet (a.a., 243; se även Metz 2000; Hoffman 2007).

Om tidiga urbana fortifikationer avsåg (och till viss del kunde uppfylla) att separera stadens insida från dess utsida så har städernas till dags dato allmänna tillväxt försvårat en tydlig distinktion mellan insida-utsida. Att städer generellt har vuxit i omfattning, och då inte minst så kallade mega-städer med över 10 miljoner invånare (Felix & Wong 2015), tvingar även arméer att tydligare gå in i staden (King 2021; 2022). Detta påverkar i sin tur den konstituerande roll som städer och stadsmiljöer kan ha på krig och krigföringspraktiker. Mer specifikt menar Anthony King att städernas ökande storlek i kombination med de senaste decenniernas minskning av arméers storlek i västvärlden innebär att krig i städer idag riskerar att bli mer och mer vanligt förekommande. King utgår från militärhistorikern Christopher Duffy som länge har argumenterat för att storleken på de krigförande styrkorna är en faktor som formar hur kriget förs. För Duffy så kan exempelvis den observerade minskningen av belägringar från mitten av 1700-talet och framåt förklaras av en samtidig expansion av arméns storlek, delvis som en effekt av framväxten av Napoleons *Grande Armée* (King 2022, 74–75).

När arméerna växte så kunde de antingen omsluta och bilda fronter runtom städer, eller helt enkelt passera dem och hålla striderna borta från staden för att kunna utnyttja sin stridskraft till fullo (a.a., 76, 80). Enligt samma logik innebär en minskning av styrkans storlek att formeringen av stora fronter eller en omringning av staden är omöjligt att uppnå.

Väl inne i staden upptäcker stridande parter ofta att den urbana miljön inte är neutral. Många bedömare menar att städer och urbana miljöer har en konstituerande funktion på urban krigföring genom att stärka och underlätta för den försvarande sidan (Spencer 2020; Weissmann 2023; men se även Betz & Stanford-Tuck 2019 för en motsatt syn). Exempelvis erbjuder städer många utrymmen för och möjligheter till beskydd och dolda positioner, samt för bakhåll och motattacker. Den försvarande sidan, i synnerhet, ges ofta möjlighet att befästa enskilda byggnader, alternativt hela kvarter, vilka kan fungera som bunkrar från vilka försvaret kan bibehålla en relativt stor manöverfrihet. King (2021, 16) beskriver hur stridande parter i stadsmiljö ofta utvecklar så kallade mikro-belägringar inom staden kring vilka häftiga strider om särskilda byggnader och gator utkämpas. Urbana fortifikationer har med andra ord inte försvunnit men tar idag en annan form jämfört med tidigare i historien. Vidare minskar en urban operationsmiljö en attackerande sidas eventuella fördelar inom ramen för under rättelseinhämtning, övervakning och spaning, givet betongens och andra urbana materials påverkan på dessa teknologier (Spencer 2020). Dessutom kan betongen i sig interagera med soldater och vapen på sätt som inte bara tillhandahåller skydd eller förstärker effekten av vissa vapen, utan också öppnar upp nya rum och miljöer i den urbana miljön. Ett exempel är när den israeliska militären använde sig av en så kallad mushåleteknik och gjorde hål i väggar och tak för att kunna undvika öppna gator när man tog sig fram i Nablus under Operation Defensive Shield i början av 2000-talet (Weizman 2006).

Den urbana miljön i all sin materialitet är därmed en viktig spelare i urban krigföring. Avgörande likaså är att den urbana operationsmiljön ofta kännetecknas av en stor civil närvaro. Även om en stads civila invånare, såsom skedde inför slaget om Fallujah i mitten av 2000-talet, ibland kan (i alla fall till viss del) evakueras, så innebär urban krigföring ofta att civila är närvarande. Vi kan exempelvis även ses detta i dagens Ukraina under Rysslands anfallskrig. Samtidigt ser vi i Ukraina hur den urbana befolkningen på olika sätt försvårar för de ryska styrkorna samtidigt som man stödjer och underlättar för de ukrainska, exempelvis genom att konstruera befästa försvarspositioner (Kottasová 2022). Med andra ord, utöver påverkan från en stads fysiska och materiella miljö så formas krigföringen även av en stads socio-politiska sammansättning och dynamik.

Ytterligare ett sätt genom vilket stadens fysiska och materiella miljö spelar en konstituerande roll för krig och krigföring är genom att utgöra *själva måltavlan*. Begreppet "urbicide" fångar hur stadens fysiska existens och sociala dynamik kan få konstituerande effekter både genom att utgöra skälen till krigsutbrott, och genom att forma krigföring i urbana miljöer i riktning mot annihilation, eller total förstörelse. Urbicide definieras antingen som "dödandet av staden" (se t.ex. Ramadan 2009; Graham 2010) eller som "dödandet av det urbana" (se t.ex. Coward 2009). I en militär kontext fångar begreppet den avsiktliga attacken mot staden och den urbana fysiska miljön som ett strategiskt mål i sig självt (Campbell m.fl. 2007).

Begreppets betydelse ligger därmed i hur det utmanar konventionella tolkningar av vad en förstörelse av städer och stadsmiljöer under krig och konflikt betyder. Urbicide handlar till att börja med inte om krig och krigföring som utspelar sig i en stad (se t.ex. Hills 2004; Graham 2004; Gregory & Pred 2006), utan om krig och krigföring för vilka, som sagt, själva staden och stadsmiljön utgör målet i sig – det vill säga inte som ett delmål i en större strategi utan som det strategiska målet.

Med sin betoning av avsiktligheten utmanar urbicide dessutom tolkningar som förstår urban ödeläggelse i krig i termer av militär ”nödvändighet” eller som ”oavsiktliga skador” (eng. *collateral damage*) (Campbell m.fl. 2007). Vidare skiljer sig urbicidebegreppet från andra, mer välkända begrepp som ”culturecide”. Där det sistnämnda handlar om riktade attacker mot särskilda fysiska entiteter såsom kulturella och religiösa byggnader och symboler, minnesmonument och nationalbibliotek (se t.ex. Bevan 2016; Walasek 2016; Ristic 2018) – vi minns exempelvis attacken mot och förstörelsen av *Stari Most* (den gamla bron) i Mostar under Bosnienkriget i mitten av 1990-talet – fångar urbicidebegreppet avsiktliga attacker mot och den totala destruktionen av en stadsmiljö i sin helhet, det vill säga en miljö som inkluderar vardagliga byggnader såsom bostadshus och vardagliga miljöer såsom torg, gator och parker (Coward 2006; Fregonese 2019). Urbicide handlar dock inte ensidigt om förstörelsen av den materiella urbana miljön, utan om relationen mellan detta och mänskliga urbana livsvillkor. Ett ofta framfört argument i debatter om urbicide är att denna typ av militärt våldsutövande har konstituerande effekter inte bara på det urbana rummet utan även på människors identitetsskapande och meningsformerande i staden långt efter att det mot staden riktade våldet avtagit (Coward 2009).

Avslutande reflektion

Denna artikel har bidragit med en djupare förståelse av den ömsesidiga relationen mellan städer och krig, vilket svarar mot behov dels inom det krigsvetenskapliga och fredsforskande akademiska fältet, dels inom militära organisationer själva. Artikelns exemplifiering av, å ena sidan, hur staden och urbaniteten är i sig formade av krig och krigföring samt av hur krig och krigföring formas av städer å den andra, genererar en mer komplex bild av hur grunderna för och effekterna av militära praktiker är intimt besläktade med staden som fenomen och fysisk plats. Denna typ av kunskap om staden är till sin natur reflexiv, i termer dels av att den ifrågasätter för-givet-tagna sanningar och representationer, dels (och inte minst) av att den fokuserar förhållandet mellan militären som subjekt och staden som interventionsobjekt. Mer precist så visar artikeln hur distinktionen mellan subjekt och objekt i detta fall inte går att upprätthålla, vilket i sin tur knyter an till en längre reflexiv tradition inom militärt tänkande som rör kopplingarna mellan militär maktutövning och skapandet av sociala – i detta fall urbana – ordningar (se Dufort 2017). Med andra ord bidrar artikeln till att lägga grunden till en reflexiv kunskap om staden, det urbana och krig.

Referenser

- Alon, Nitsan (2018): "Operational challenges in ground operations in urban areas: An IDF perspective". *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 51(3), 737–762.
- Ashworth, Gregory John (1991): *War and the city*. London: Routledge.
- Barber, Benjamin R. (2013): *If mayors ruled the world: Dysfunctional nations, rising cities*. New Haven: Yale University Press.
- Barcik, Peter, Aneta Coufalikova, Petr Frantis & Jiri Vavra (2023): "The future possibilities and security challenges of city digitalization". *Smart Cities*, 6(1), 137–155.
- Barkawi, Tarak & Shane Brighton (2011): "Powers of war: Fighting, knowledge, and critique". *International Political Sociology*, 5(2), 126–143.
- Beaulieu-B, Philippe & Philippe Dufort (2017): "Introduction: Revolution in military epistemology". *Journal of Military and Strategic Studies*, 17(4), 1–20.
- Betz, David James & Hugo Stanford-Tuck (2019): "The city is neutral: On war in the 21st century". *Texas National Security Review*, 2(4), 61–82.
- Bevan, Robert (2016): *The destruction of memory. Architecture at war*. London: Reaktion Books.
- Björkdahl, Annika (2013): "Urban peacebuilding". *Peacebuilding*, 1(2), 207–221.
- Björkdahl, Annika & Johanna Mannergren Selimovic (2016): "A tale of three bridges: Agency and agonism in peacebuilding". *Third World Quarterly*, 37(2), 321–335.
- Bodnar, Jozsef & Sue Collins (2019): "NATO joint military operations in an urban environment. A capstone concept". *The Three Swords Magazine*, 34, 93–96.
- Bollens, Scott (2011): *City and soul in divided societies*. Abingdon: Routledge.
- Bollens, Scott (2013): "Bounding cities as a means of managing conflict: Sarajevo, Beirut and Jerusalem". *Peacebuilding*, 1(2), 186–206.
- British Army (2021): Experts address the challenges of urban operations, 24.5.2021. <https://www.army.mod.uk/news-and-events/news/2021/05/experts-address-the-challenges-of-urban-operations/>, 1.10.2023.
- Brook, Richard, Martin Dodge & Jonathan Hogg (red.) (2021): *Cold war cities: Politics, culture and atomic urbanism 1945–1965*. Abingdon: Routledge.
- Brugmann, Jeb (2009): *Welcome to the urban revolution: How cities are changing the world*. Brisbane: University of Queensland Press.
- Busch, Alexandra (2007): "Militia in Urbe. The military presence in Rome". I: L. de Blois & E. Lo Cascio (red.) *The impact of the Roman army (200 B.C. – A.D. 476): Economic, social, political, religious and cultural aspects*. Leiden: Brill, 315–341.
- Campbell David, Stephen Graham & Daniel Bertrand Monk (2007): "Introduction to urbicide: The killing of cities?". *Theory & Event*, 10(2).
- Chapman, Brian (1953): "Baron Haussmann and the planning of Paris". *The Town Planning Review*, 24(3), 177–192.
- Clark, Mason (2021): *The Russian military's lessons learned in Syria*. Washington: Institute for the Study of War.
- Coaffee, Jon & David Murakami Wood (2006): "Security is coming home: Rethinking scale and constructing resilience in the global urban response to terrorist risk". *International Relations*, 20(4), 503–517.
- Coaffee, Jon, David Murakami Wood & Peter Rogers (2009): *The everyday resilience of the city. How cities respond to terrorism and disaster*. New York: Palgrave Macmillan.
- Collier, Stephen J. & Andrew Lakoff (2021): *The government of emergency: Vital systems, expertise, and the politics of security*. Princeton: Princeton University Press.
- Coward, Martin (2006): "Against anthropocentrism: The destruction of the built environment as a distinct form of political violence". *Review of International Studies*, 32(3), 419–437.
- Coward, Martin (2009): *Urbicide – The politics of urban destruction*. Abingdon: Routledge.

- Cunningham, Chris & Sean Byrne (2006): "Peacebuilding in Belfast: Urban governance in polarized societies". *International Journal of World Peace*, 23(1), 41–73.
- Danielak, Silvia (2023/kommande): "Peacekeeping's conflict urbanism: A decade of urban change in Mali". *Peacebuilding*.
- Danielsson, Anna (2020): "The urbanity of peacebuilding: Urban environments as objects and sites of peacebuilding knowledge production". *Journal of Intervention and Statebuilding*, 14(5), 654–670.
- Danielsson, Anna (2022a): "Knowledge in and of military operations: Enriching the reflexive gaze in critical research on the military". *Critical Military Studies*, 8(3), 315–333.
- Danielsson, Anna (2022b): "Producing the military urban(s): Interoperability, space-making, and epistemic distinctions between military services in urban operations". *Political Geography*, 97, 102649.
- Danielsson, Anna (2023/kommande): "Minecraft as a technology of postwar urban ordering: the situated-portable epistemic nexus of urban peacebuilding in Pristina". *Territory, Politics, Governance*.
- De Landa, Manuel (1991): *War in the age of intelligent machines*. London: Zone Books.
- Denman, Derek (2020): "On fortification: Military architecture, geometric power, and defensive design". *Security Dialogue*, 51(2–3), 231–247.
- DiMarco, Louis A. (2012): *Concrete hell. Urban warfare from Stalingrad to Iraq*. Oxford: Osprey.
- Dudley, Michael Quinn (2001): "Sprawl As strategy: City planners face the bomb". *Journal of Planning Education and Research*, 20(4), 52–63.
- Dufort, Philippe (2017): "Carl von Clausewitz and the invention of the conservative nation-state: Retrieving instrumental reflexivity in the strategic tradition". *Journal of Military and Strategic Studies*, 17(4), 209–236.
- Elfversson, Emma & Kristine Höglund (2021): "Are armed conflicts becoming more urban?". *Cities*, 119, 103356.
- Erfan, Aftab (2017): "Confronting collective traumas: An exploration of therapeutic planning". *Planning Theory & Practice*, 18(1), 34–50.
- Evans, Michael (2009): "Lethal genes: The urban military imperative and Western strategy in the early twenty-first century". *Journal of Strategic Studies*, 32(4), 515–552.
- Evans, Michael (2016): "Future war in cities: Urbanization's challenge to strategic studies in the 21st century". *International Review of the Red Cross*, 98(1), 37–51.
- Falco, Gregory, Arun Viswanathan, Carlos Caldera & Howard Shrobe (2018): "A master attack methodology for an AI-based automated attack planner for smart cities". *IEEE Access*, 6, 48360–48373. DOI: 10.1109/ACCESS.2018.2867556.
- Farbøl, Rosanna (2021): "Urban civil defence: Imagining, constructing and performing nuclear war in Aarhus". *Urban History*, 48(4), 701–723.
- Felix, Kevin M. & Frederick D. Wong (2015): "The case for megacities". *The US Army War College Quarterly: Parameters*, 45(1), 19–32.
- Fregonese, Sara (2019): *War and the city: Urban geopolitics in Lebanon*. London: I.B. Tauris.
- Frye, David (2018): *Walls: A history of civilization in blood and brick*. New York: Scribner.
- Glaeser, Edward L. (2012): *Triumph of the city*. London: Macmillan.
- Graham, Stephen (red.) (2004): *Cities, war, and terrorism: Towards an urban geopolitics*. Oxford: Blackwell.
- Graham, Stephen (2010): *Cities under siege: The new military urbanism*. London: Verso.
- Graham, Stephen (2013): "Foucault's boomerang: The new military urbanism". *Open Democracy*, 14.2.2013. <https://www.opendemocracy.net/en/opensecurity/foucaults-boomerang-new-military-urbanism/>, 1.10.2023.
- Gray, Nolan (2018): "Wide streets as a tool of oppression". *Strong Towns*, 8.10.2018. <https://www.strongtowns.org/journal/2018/10/8/wide-streets-as-a-tool-of-oppression>, 1.10.2023.

- Gregory, Derek & Allan Pred (red.) (2006): *Violent geographies: Fear, terror and political violence*. London: Routledge.
- Hills, Alice (2004): *Future war in cities: Rethinking a liberal dilemma*. London: Frank Cass Publishers.
- Hoffman, F. G. (2007): *Conflict in the 21st Century: The rise of hybrid wars*. Arlington: Potomac Institute for Policy Studies.
- Jensen, O. B. (2016): "New 'Foucauldian boomerangs': Drones and urban surveillance". *Surveillance & Society*, 14(1), 20–33.
- Kania, Elsa B. & Ian Burns McCaslin (2022): *The PLA's evolving outlook on urban warfare: Learning, training and implications for Taiwan*. Washington: Institute for the Study of War. https://www.understandingwar.org/sites/default/files/The%20PLA%20Outlook%20on%20Urban%20Warfare%20ISW%20April%202022_0.pdf, 1.10.2023.
- Kilcullen, David (2013): *Out of the mountains. The coming of age of the urban guerilla*. Oxford: Oxford University Press.
- Kilcullen, David (2019): "Preface to 'Blood and concrete'. I: D. Dilegge, R. J. Bunker, J. P. Sullivan & A. Keshavarz (red.) *Blood and concrete*. Bloomington: XlibrisUS, xxxi–xlv.
- King, Anthony (2021): *Urban warfare in the twenty-first century*. Cambridge: Polity Press.
- King, Anthony (2022): "Will inter-state war take place in cities?". *Journal of Strategic Studies*, 45(1), 69–95.
- Kipfer, Stefan (2016): "Neocolonial urbanism? La rénovation urbaine in Paris". *Antipode*, 48(3), 603–625.
- Kottasová, Ivana (2022): "Kyiv has transformed into a fortress, with its residents determined to defend it". *CNN*, 8.3.2022. <https://edition.cnn.com/2022/03/08/europe/kyiv-defense-ukraine-russia-intl-cmd/index.html>, 1.10.2023.
- Lamb, Zachary & Lawrence J. Vale (2019): "From the cold war to the warmed globe: Planning, design-policy entrepreneurship, and the crises of nuclear weapons and climate change". *Planning Perspectives*, 34(3), 463–495.
- Light, Jennifer S. (2003): *From warfare to welfare: Defence intellectuals and urban problems in cold war America*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Ljungkvist, Kristin & Anna Jarstad (2021): "Revisiting the local turn in peacebuilding – Through the emerging urban approach". *Third World Quarterly*, 42(10), 2209–2226.
- Metz, Steven (2000): *Armed conflict in the 21st century: The information revolution and postmodern warfare*. Carlisle: Strategic Studies Institute.
- Muggah, Robert (2013): "Fragile cities rising". *Global Observatory*, 10.7.2013. International Peace Institute. <https://theglobalobservatory.org/2013/07/fragile-cities-rising/>, 1.10.2023.
- Mumford, Lewis (1961): *The city in history: Its origins, its transformations, and its prospects*. New York: Harvest.
- Mumford, Lewis (1970): *The culture of cities*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich Publishers.
- Nedal, Dani, Megan Stewart & Michael Weintraub (2020): "Urban concentration and civil war". *Journal of Conflict Resolution*, 64(6), 1146–1171.
- Norton, Richard J. (2003): "Feral cities". *Naval War College Review*, 56(4), article 8.
- Office of the Chief of Staff of the Army (2014): *Megacities and the United States army. Preparing for a complex and uncertain future*. Chief of Staff of the Army, Strategic Studies Group. Arlington: Office of the Chief of Staff of the Army.
- Ramadan, Adam (2009): "Destroying Nahr el-Bared: Sovereignty and uricide in the space of exception". *Political Geography*, 28, 153–163.
- Ristic, Mirjana (2018): *Architecture, urban space and war: The destruction and reconstruction of Sarajevo*. Cham: Springer international Publishing.
- Said, Edward (1978): *Orientalism*. New York: Pantheon Books.
- Spencer, John (2020): "Why is urban warfare so challenging?". Modern War Institute at West Point. <https://mwi.usma.edu/why-is-urban-warfare-so-challenging/>, 1.10.2023.

- US Army and US Marine Corps (2022): *Urban Operations*. ATP 3-06 and MCTP 12-10B. Washington: Headquarters Department of the Army & Twentynine Palms: Headquarters Marine Corps Tactics and Operations Group.
- Virilio, Paul (2005): *Desert screen: War at the speed of light*. London: Continuum.
- Virilio, Paul & Sylvère Lotringer (2008): *Pure war*. Cambridge: MIT Press.
- Walasek, Helen (2016): *Bosnia and the destruction of cultural heritage*. London: Routledge.
- Warren, Robert (2002): "Situating the city and September 11th: Military urban doctrine, 'pop-up' armies and spatial chess". *International Journal of Urban and Regional Research*, 26(3), 614–619.
- Weissmann, Mikael (2023): "Urban warfare: Challenges of military operations on tomorrow's battlefield". I: M. Weissmann & N. Nilsson (red.) *Advanced land warfare: Tactics and operations*. Oxford: Oxford University Press, 125–151.
- Weizman, Eyal (2006): "Walking through walls. Soldiers as architects in the Israeli-Palestinian conflict". *Radical Philosophy*, 136, 8–22.
- Weizman, Eyal (2017): *Hollow land: Israel's architecture of occupation*. London: Verso.
- Yekutieli, Yuval (2006): "Is somebody watching you? Ancient surveillance systems in the Southern Judean Desert". *Journal of Mediterranean Archaeology*, 19(1), 65–89.
- Zhao, Fang, Olushola I. Fashola, Tolulope I. Olarewaju & Ijeoma Onwumere (2021): "Smart city research: A holistic and state-of-the-art literature review". *Cities*, 119, 103406.
- Zweibelson, Ben (2012): "Seven design theory considerations. An approach to ill-structured problems". *Military Review*, Nov–Dec, 80–89.
- Zweibelson, Ben (2015): "One piece at a time: Why linear planning and institutionalisms promote military campaign failures". *Defence Studies*, 15(4), 360–374.

The Reciprocal Relationship between Cities and War, War and Cities

In recent years, escalating urbanization and armed conflicts in cities have come to be perceived as an increasingly important global security issue, among researcher and practitioners alike. At the same time, it is well established in previous research that cities have always been shaped by war and warfare, and war and warfare have always been shaped by cities. Despite this, contemporary war studies and Western military strategic discussions of war, peace and security in relation to cities and the urban are often un-nuanced and based on problematic binary thinking. Through a broad research overview, the aim of this article is thus to highlight and exemplify the mutually constitutive relationship between war and cities, and thereby contribute to a deeper and more nuanced discussion of war in and against cities, as well as to a deeper understanding of the city's dual construction and function as an environment that is both constituted by and constitutive for military violence. Such understanding is important also in relation to contemporary peace research concerning post-conflict cities and urban peace building.

Keywords: cities, urban security, urban war, urban warfare